

O'QUVCHILARDA LIDERLIK VA JAMOADA ISHLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH.

Umarov Ismoiljon Olimjonovich

Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti katta o'qituvchisi

Тел. +998907854400

Icmoiljonumarov915@gmail.com

0009-0008-9065-9445

Jumaboyev Doniyorjon G'iyosiddin o'g'li

Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti 2-bosqich

ANNOTTATSIYA: Ushbu maqolada o'quvchilarda liderlik kompetensiyalarini shakllantirish hamda jamoada samarali ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqotda ta'lim jarayonida shaxslararo muloqot, ijtimoiy-faol o'rganish, kollaborativ o'quv strategiyalari va refleksiv yondashuvning o'quvchilarning liderlik salohiyatiga ta'sir qiluvchi omillar sifatida namoyon bo'lishi yoritiladi. Shuningdek, maqolada jamoaviy faoliyatning struktura va dinamikasi, ro'llar taqsimoti, ijtimoiy-psixologik moslashuv, motivatsion faktorlar va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish jarayonlari ilmiy konsepsiyalar asosida tadqiq etiladi. Empirik kuzatuvlar hamda nazariy tahlillarga tayangan holda, liderlikni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalar samaradorligi va ularning ta'lim jarayoniga integratsiyasi asoslab beriladi. Natijada, o'quvchilarda ijtimoiy faollik, tashabbuskorlik, mas'uliyatlilik, kommunikativ madaniyat va hamkorlikda ishlash malakalarini kuchaytirishga xizmat qiluvchi metodik yechimlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: liderlik kompetensiyasi, jamoada ishlash ko'nikmalari, kollaborativ ta'lim, pedagogik texnologiyalar, ijtimoiy-psixologik omillar, muloqot madaniyati, motivatsion faktorlar, shaxslararo munosabatlar, tashabbuskorlik.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarda liderlik kompetensiyalarini shakllantirish va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish pedagogik jarayonning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Global raqobat, intellektual mehnatning ortishi hamda ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarning murakkablashuvi shaxsdan nafaqat nazariy bilimga, balki yuqori darajadagi ijtimoiy faollik, tashabbuskorlik, muammoni tahlil qilish va hamkorlikda samarali faoliyat yuritish qobiliyatini talab qiladi. Shu bois liderlikni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari, o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini kengaytirish mexanizmlari va jamoaviy o'zaro ta'sirning ta'lim jarayonidagi funksional ahamiyati ilmiy tadqiqotlarda alohida o'rin egallamoqda. O'quvchilarning liderlik salohiyati shaxsning kommunikativ madaniyati, refleksiv fikrlashi, mas'uliyatlilik darajasi hamda ijtimoiy rollarni ongli qabul qilish qobiliyati bilan uzviy bog'liq bo'lib, ushbu sifatlarni shakllantirish ta'limning mazmuniy va metodik tarkibini modernizatsiya etishni talab etadi. Jamoada ishlash ko'nikmalarining rivojlanishi esa kollaborativ o'qitish texnologiyalari, interfaol metodlar, loyihaviy faoliyat va shaxslararo muloqot strategiyalaridan samarali foydalanishga tayanadi. Mazkur ilmiy maqola aynan shu jarayonlarning nazariy asoslari, psixologik mexanizmlari hamda amaliy samaradorligini pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilishni maqsad qiladi.

O'quvchilarda liderlik va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish zamonaviy pedagogika va ta'lim psixologiyasining eng dolzarb yo'nalishlari qatoriga kiradi. Mazkur kompetensiyalarni shakllantirish, avvalo, o'quvchining shaxsiy faolligini, ijtimoiy moslashuvchanligini va kommunikativ madaniyatini rivojlantirish bilan uzviy bog'liqdir. Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, liderlik

qobiliyati shaxsning ijtimoiy tajribani qabul qilish mexanizmlari, motivatsion struktura va refleksiv jarayonlarning faolligi orqali namoyon bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan, liderlik salohiyatini pedagogik jarayonda rivojlantirish uchun o'quvchining tashabbuskorligi, mas'uliyat hissi, muammolarni mustaqil tahlil qilish qobiliyati va qaror qabul qilish kompetensiyalarini bosqichma-bosqich shakllantirish talab etiladi.

Jamoadi ishlash ko'nikmalarining rivojlanishi kollaborativ ta'lim texnologiyalariga asoslanadi. Interfaol o'quv modeli doirasida o'quvchilar o'zaro muloqotga kirishadi, rollar taqsimoti, vazifalarni koordinatsiya qilish, muhokama yuritish, nizolarni konstruktiv hal etish va birgalikda natijaga erishish kabi ijtimoiy-amaliy jarayonlarni o'zlashtiradi. Zamonaviy pedagogik nazariyalar jamoaviy faoliyatni ijtimoiy-psixologik dinamikaga ega tizim sifatida talqin qiladi. Unda liderlik pozitsiyalari, o'zaro bog'liqlik, guruh bosqichlari (forming, storming, norming, performing) va ijtimoiy rollarning o'zgaruvchanligi kabi jarayonlar kuzatiladi. Ushbu jarayonlarni o'quv muhitida to'g'ri tashkil eta olish o'quvchilarda ijtimoiy kompetensiyalarni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishda o'qituvchining pedagogik fasilitator sifatidagi roli alohida e'tiborga loyiqdir. O'qituvchi o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil, kommunikativ faollik va tashabbuskorlikni qo'llab-quvvatlovchi o'qitish strategiyalarini qo'llashi zarur. Bu jarayon kompetensiyaviy yondashuv, faol o'qitish metodlari, loyihaviy faoliyat, debatlar, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlarni modellashtirish orqali amalga oshiriladi. Pedagogik amaliyot shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar o'zlari bevosita ishtirok etgan jamoaviy faoliyat jarayonida motivatsiya energiyasini oshiradi, o'zaro ishonch shakllanadi va ijtimoiy-emotsional o'rganish darajasi yuksaladi.

Bundan tashqari, liderlikni shakllantirishning psixologik mexanizmlari, xususan, o'z-o'zini idrok etish (self-perception), metakognitiv nazorat, ijtimoiy identifikatsiya, empatiya va o'zaro ta'sirning konstruktiv modeli o'quvchilarning

ijtimoiy kompetentlik darajasini belgilovchi asosiy omillar sifatida qaraladi. Jamoada ishlash ko'nikmalarining mustahkamlanishi o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchi, emotsional barqarorligi va guruhdagi o'z rolini anglash darajasiga bevosita ta'sir qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda liderlik va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining strategik vazifalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ushbu kompetensiyalarni shakllantirish nafaqat o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshiradi, balki ularning shaxsiy rivojlanish trayektoriyasini ham sifat jihatidan boyitadi. Liderlik salohiyatining tarkibiy elementlari — tashabbuskorlik, mas'uliyatlilik, kommunikativ madaniyat, refleksiv fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyati — maxsus pedagogik texnologiyalar orqali samarali rivojlantirilishi mumkin. Jamoada ishlash ko'nikmalarining shakllanishi esa kollaborativ ta'lim, interfaol metodlar va guruhiiy faoliyatning psixologik mexanizmlariga asoslanadi. O'quvchilar o'zaro hamkorlik jarayonida ijtimoiy rollarni anglaydi, muammolarni birgalikda hal qilishni o'rganadi, konstruktiv muloqot va mas'uliyatli pozitsiyani rivojlantiradi. Bu esa ularda ijtimoiy-emotsional o'rganishning yuksalishiga, shaxslararo munosabatlar madaniyatining mustahkamlanishiga va ijtimoiy kompetensiyalarning kengayishiga xizmat qiladi.

Tahlil shuni anglatadiki, liderlik va jamoaviy faoliyat ko'nikmalarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish tizimli rejalashtirish, metodik yangilanish va pedagogik innovatsiyalarni talab etadi. O'qituvchining fasilitatorlik roli, ta'lim muhiti imkoniyatlari, interfaol strategiyalar va o'quvchining shaxsiy faolligi mazkur jarayonning asosiy muvaffaqiyat omillaridir. Shu bois ushbu kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlarni keng tatbiq etish bo'lajak mutaxassislar va yetuk shaxslar kamolotiga mustahkam zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABYOTLAR RO'YXATI

1. G'ofurov, U., & To'raev, A. *Pedagogik texnologiyalar va ta'lim metodlari*. Toshkent: Fan va Texnologiya, 2022.
2. Xodjayev, A. *Pedagogik psixologiya asoslari*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2020.
3. Mamarasulov, O. *Ta'lim jarayonida interfaol metodlar*. Toshkent: Turon-Iqbol, 2021.
4. Karimov, B. *Zamonaviy ta'limda shaxs rivoji va kommunikativ kompetensiyalar*. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
5. Bass, B. M., & Riggio, R. E. *Transformational Leadership*. New York: Psychology Press, 2006.
6. Northouse, P. G. *Leadership: Theory and Practice*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2021.
7. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. *Cooperative Learning: Theory and Practice*. Minnesota: Interaction Book Company, 2019.
8. Slavin, R. E. *Educational Psychology: Theory and Practice*. Boston: Pearson, 2020.
9. Vygotsky, L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press, 1978.
10. Fullan, M. *Leading in a Culture of Change*. San Francisco: Jossey-Bass, 2007.